

Лопатіна Н., ДНУ

Будь-яка з існуючих культур повинна мати частину ознак, спільних для всіх локальних культур, а також ряд якостей, що несуть національно-специфічне навантаження. Обов'язкове існування схожості у всіх культурах не виключає існування культурологічної дистанції навіть між дуже схожими культурами. Поява лакунізованих елементів в різних текстах перекладу є невід'ємним фактором нашої дійсності, тому існують різні типи лакун. Лакуна – термін для того, що існує в одній локальній культурі і відсутнє в іншій.

В процесі перекладу лакунізованих елементів (реалій) перекладачі стикаються з рядом проблем, тому виникла необхідність провести або зробити класифікацію цих реалій. Спочатку існував лише предметний поділ національно-маркованих слів на географічні реалії, етнографічні реалії, що в свою чергу поділяються на реалії побуту, праці, мистецтва та культури, етнічні об'єкти; суспільно-політичні реалії (адміністративно-територіальний устрій, органи та носії влади, суспільно-політичне життя, військові реалії).

Ознакою реалій є наявність етнокультурної інформації та певних етнічних стереотипів. Етнокультурна інформація може бути одним з компонентів значення або елементом семантичного фону. Національний одяг, їжа, звичаї та обряди несуть етнокультурну інформацію. Частина реалій даного етносу може співпадати з такими ж реаліями іншого етносу. Проте у процесі життєдіяльності, поряд з первинним призначенням, реалія повсякденного життя набуває для певного етносу більшого конотативного значення і стає для нього носієм певного символічного змісту та набуває специфічно національного значення, яке передається від покоління до покоління, слугує врешті-решт етнічною пам'яттю народу. Регулювання етнокультурної інформації здійснюється через етнічні стереотипи – накопичені у свідомості людей духовні надбання, емоційно забарвлені образи, що передають знання, які поєднують у собі елементи опису, оцінки, створюючи стандартний образ світу певного народу, своєрідний етнокультурний образ світу.

Дещо пізніше класифікація реалій розширилася за рахунок їх поділу за конотативним значенням, тобто залежно від місцевого (національного, регіонального) та часового (історичного) колориту. Залежно від того, чи є лакунізований елемент «своєю» реалією (національною, локальною чи мікролокальною) чи «чужою» (інтернаціональною або регіональною), перекладач може обирати різні

способи передачі значення лакунізованого елемента мови (реалії) для того, щоб донести до читача тексту на мові перекладу значення іншокультурної реалії, її особливий національний колорит.

Поняття «переклад реалій» є двічі умовним: реалія, як правило, не перекладається (у словниковому порядку), а передається у контексті не шляхом перекладу. Але передача значення національно-маркованих слів є обов'язковим. Для того, щоб обрати найпідходящий засіб передачі значення реалії, необхідно осмислити незнайому реалію в тексті оригіналу, тобто вивчити місце, яке вона займає у контексті; зрозуміти, як ця реалія подається автором, а також якими засобами він користується для того, щоб довести до свідомості читача її семантичний та конотативний зміст.

Значення лакунізованих елементів передається на фонетичному рівні, тобто за допомогою транскрипції. Інколи мовна форма національно-маркованих одиниць, що передається транскрипцією та транслітерацією не може передати повне вираження її лексичного значення, тому у цьому випадку стає необхідним додаткове пояснення. Це трапляється тоді, коли реалія вводиться в мові перекладу вперше, або коли слово є незнайомим для широкого кола людей мови перекладу. Також для передачі значення реалій використовується переклад: вводиться неологізм (калька, напівкалька чи семантичний неологізм), використовується заміна реалій, що інколи призводить до неприпустимої підстановки колориту першообразу власним колоритом (наприклад, коли англійська реалія bell-boy заміщується українською реалією коридорний або посильний), вживається також приблизний переклад/родовидова заміна, функціональний аналог, опис та контекстуальний переклад. Поряд з цими засобами передачі значень реалій існують також: а) переклад складових частин та додаткове тлумачення лакунізованих елементів; б) дослівний переклад; в) переклад за допомогою семантичних аналогів.

Передача лакунізованих елементів мови (реалій) становить великий практичний та теоретичний інтерес. З цим пов'язаний цілий комплекс проблем, які необхідно вирішувати перекладачеві. Автентичність перекладного тексту та оригіналу включає в себе невідповідність культурного контексту. Для перекладача це майже завжди означає дві взаємовиключаючі вимоги зробити текст максимально близьким до оригіналу й добитися сприйняття оригіналу людиною висхідної культури, що інколи призводить до втрат експресивно-емоційного плану. Але високий професіоналізм та екстралінгвістична компетенція повинні максимально знизити кількість і якість культурних втрат, забезпечити змістову та функціональну близькість тексту оригіналу до тексту перекладу.